

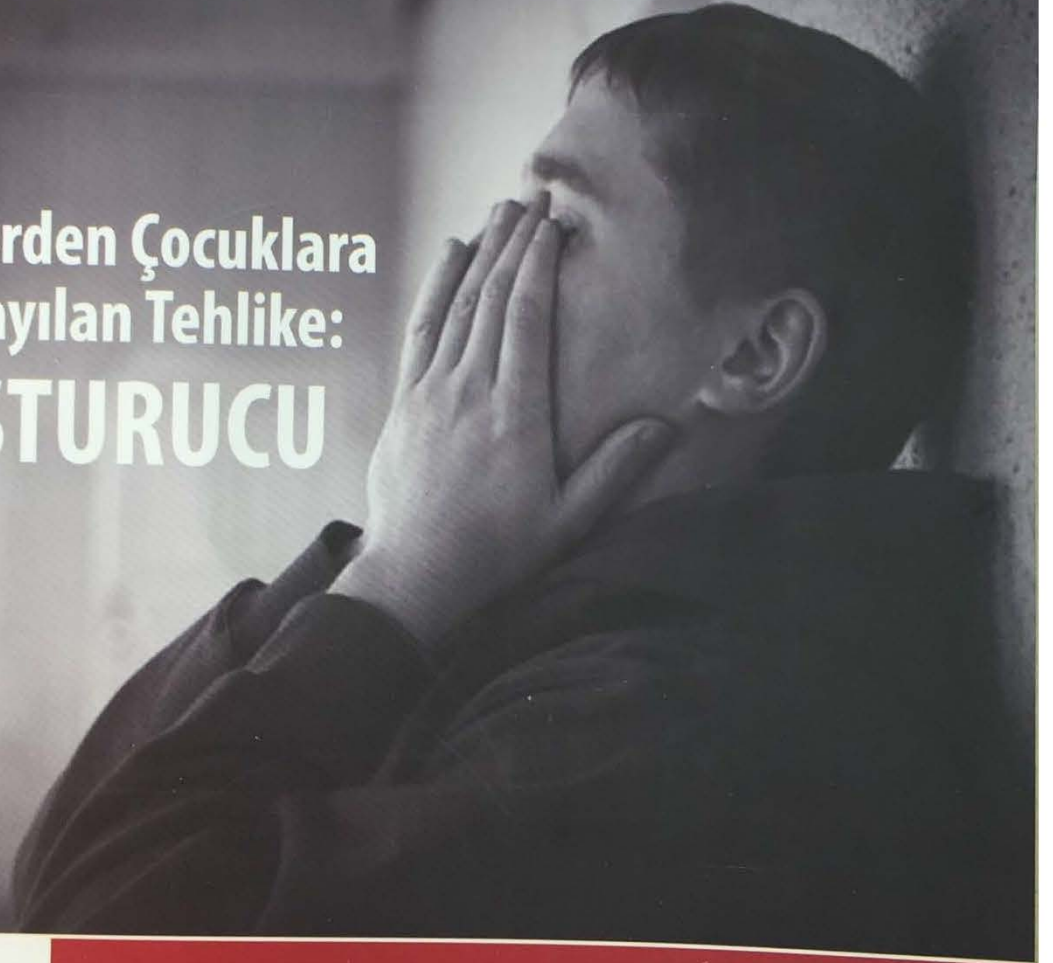
öğretmen dünyası

YIL : 36 / ŞUBAT 2015/ ISSN: 1300-2759 / SAYI: 422

8 TL

Yetişkinlerden Çocuklara
Doğru Yayılan Tehlike:
UYUŞTURUCU

Sevgiyle Dostluğu Buluşturan
Özel Eğitimci
Dr. ATILLA TAZEBAY

Pedagojik Formasyon Eğitiminin Öğretmen Adaylarının Mesleğe Hazırbulunmuşluklarını Sağlamadaki İşlevleri

Doç. Dr. Ali Göçer

Erciyes Üniversitesi Öğretim Üyesi
ali.gocer@hotmail.com

Ülkemizde öğretmenler 1982 yılına kadar Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı olan okullarda yetiştirilmekteydi. 1982 yılında öğretmen yetiştirme görevi, 41 Sayılı Yüksek Öğretim Kurumları Teşkilatı Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile üniversitelere devredilmiştir (Azar, 2011, s. 37). Öğretmen yetiştiren bütün kurumların üniversitelere bağlandıktan sonra üniversitelerde öğretmenlerin daha iyi yetiştirilmesi beklenmektedir (Duman, 1991, s. 4). Bugün gerek 2006 yılında ortaokul programlarının gerekse 2011 yılında lise programlarının uygulamaya konulmasına karşın öğretmenlerin hâlâ geleneksel anlayışı bırakamadıkları, davranışçı anlayıştan sıyrılarak yapılandırmacı yaklaşıma uygun öğrenme süreçleri oluşturamadıkları gözlemlenmektedir. Bu durum uygulama için okullara giden öğretmen adayları tarafından, hatta bizzat eğitim veren kardrolu öğretmenler tarafından deklare edilmektedir. Millî Eğitim sistemi içerisinde sekizyüz bin öğretmenin yarıya yakını son birkaç yıl içerisinde yeni atanmış olmalarına rağmen programın felsefesi doğrultusunda kayda değer bir dönüşümün gerçekleşmediği ve hatta yakın gelecekte gerçekleşmesine yönelik bir umut ışığının görülmemektedir. Durum böyleyken Türkiye'nin öğretmen ihtiyacının karşılanması için öğretmen adaylarının eğitim fakültelerinde yetiştirilmesi uygulaması yanında değişik fakülte mezunlarının da öğretmen olmalarının yolları açık tutulmaktadır.

Bilindiği üzere üniversitelerin başta fen ve edebiyat fakülteleri olmak üzere değişik fakültelerden mezun olan öğrenciler, fakültelerinin temel amacı ve işlevi doğrultusunda yetiştirilmekte ve bilim insanı, din adamı, sanat eğitimci vb. olacak şekilde eğitim görmektedirler. Söz konusu fakültelerden mezun olan öğrenciler aldıkları eğitim doğrultusunda uğraş içine giremedikleri ya da meslek edinemediklerinde yapabileceklerini düşündükleri tek meslek olarak öğretmenliğe gözlerini dikmektedirler. Bunun sonucu olarak öğretmen olmaya odaklanarak ve bu yolun açılmasını sağlayacak istekte bulunmakta ve bunun

şartlarını oluşturmaya çalışmaktadırlar. Bu çerçevede koordinatörlük işlevi bulunan kurumlara müracaatta bulunmakta ve ilgili kurumların birşeyler yapmalarını istemektedirler. Birtakım düzenlemeler yapma konusunda zor durumda kalan kurumlardan çözüm ve koordinasyon işlevi konumu bulunan YÖK de bu soruna -belki de kısa vadede köklü olarak yapılabilecek bir şey olmadığı düşüncesiyle- palyatif çözüm üretmekte ve üniversitelerin eğitim fakültelerinde yoğunlaştırılmış pedagojik formasyon eğitimlerini izin vermektedir. Bu yolla başta fen ve edebiyat fakültesi olmak üzere her dönem yaklaşık otuz kırk bin değişik fakülte mezununun formasyon eğitimi almasının kapısını aralayarak öğretmen olmalarının yolunun açılmasını sağlamaktadır.

Millî Eğitim Bakanlığı bir yandan öğretmenlerin nitelikli yetiştirilmesi amacıyla özellikle öğretmen yeterliklerinin belirlenmesine yönelik bir çok çalışma gerçekleştirirken; öte yandan da açılan bu pedagojik formasyon sertifika eğitimi programları ile isteyen herkese, belirlenen öğretmen yeterliklerini göz ardı ederek öğretmenlik yolunu açmaktadır. Böylelikle oluşan bu ikilem, nitelikli öğretmen yetiştirme konusunda kamuoyunda çok ciddi endişeler yaratmaktadır (Azar, 2011, s. 37).

Dört dönemdir değişik dersler işleyerek bu eğitimin içinde yer almış bir öğretim üyesi olarak uygulamada karşı karşıya kalınan ve üzerinde durulması gereken birkaç noktayı eğitim dünyasının dikkatine sunmak ve ilgililerce tartışılmasına kapı aralamak istiyorum.

Temel soru şu: **'Eğitim fakültelerinde verilen pedagojik formasyon eğitimleri; öğretmen adaylarının mesleğe hazırlanmalarında amaca hizmet ediyor mu, öğretmen adaylarının programların felsefesi doğrultusunda meslek yürütmelerini sağlayacak pedagojik bir altyapı oluşturabiliyor mu ve en önemlisi de bütün bunların sağlanmasında lisans eğitimleri sürecinde oluşturdukları algılarını dönüştürecek bir paradigma değişimini sağlayabiliyor mu?'**

Alanında bilgi birikimi en üst düzeyde olan öğretmen, iyi öğretmen olarak nitelendirilmemektedir. Öğrenciye doğru bilgiye ulaşma yollarını öğretene, bilgiye ulaşmada öğrenciyi sürece etkin bir şekilde katan ve ulaşılan bilgiyi yaşam kalitesini artırmada kullanma yollarını gösteren öğretmen en iyi öğretmendir. Şu hâlde iyi öğretmenlik yapmak için bilgi sahibi olmak gereklidir ancak yeterli değildir.

Lisans eğitiminde bilgi bombardımanına tutulan bu öğretmen adaylarında 'Bilgi birikimim iyi, ben iyi öğretmenlik yaparım. Formasyon eğitiminde belgemi alayım yeter.' şeklinde temel algı belirgin bir şekilde gözlemlenmektedir. Günümüz dünyasında geçerli olan nitelikli öğretmen tanımı şöyledir: Alanında bilgi birikimi en üst düzeyde olan öğretmen, iyi öğretmen olarak nitelendirilmemektedir. Öğrenciye doğru bilgiye ulaşma yollarını öğretene, bilgiye ulaşmada öğrenciyi sürece etkin bir şekilde katan ve ulaşılan bilgiyi yaşam kalitesini artırmada kullanma yollarını gösteren öğretmen en iyi öğretmendir. Şu hâlde iyi öğretmenlik yapmak için bilgi sahibi olmak gereklidir ancak yeterli değildir. Ulaşılan bilginin beceri olarak sergilenerek bir anlam kazanması, belli bir düzeyde işlev görmesi ve bir işe yaraması için bilginin yerli yerince kullanılmasının gereğini vurgulayan bir algının oluşturulması, bilgiyi kullanabilme becerilerinin kazandırılması ve öğrencilere bilgiyi beceriye dönüştürebilme yeterliği kazandıracak ve deneyim sağlayacak ortamların oluşturulması gerekir. Bütün bunların olabilmesi için eğitim lideri olan öğretmenin pedagojik bir bakış açısına sahip olması ve bu pedagojik altyapı ile öğrenme sürecine yön vermesi gerekir.

Lisans eğitimi sonrası formasyon eğitimine başlayan öğrencilerin/öğretmen adaylarının hem iyi öğretmen olma isteğini deklare ettikleri hem de pedagojik yeterliği önemsizleştirme eğilimi sergiledikleri gözlemlenmektedir. Hatta bilginin her şeyi, her sorunu halledebileceği ve iyi öğretmenlik için bilgi sahibi olmanın yeterli olduğunu belirtenlere rastlanılmakta, eğitim fakültelerinde formasyon eğitimine sadece atanmada kullanacakları belgeyi almak için geldiklerini açık açık söyleyen öğrencilere/öğretmen adaylarıyla karşılaşmaktadır. Burada paradoksal bir yanılsamadan söz edilebilir. Öğrencilerin söz ve davranışlarına bakıldığında 'Fen

ve edebiyat fakültelerinin kendi kendine referans veren bir yapısının olduğu' algısı oluşmaktadır. Ancak bu algının 'ortaöğretime iyi öğretmen yetiştirme amacına' uygun bir zemin oluşturmadığı, oluşturamayacağı açıktır.

Geleneksel uygulamada hâkim olan davranışçı yaklaşıma göre **öğretmenin bilgiyi aktarma** görevi varken çağdaş anlayışta **öğretmenin rehberliğinde öğrencinin bilgiye ulaşması** söz konusudur. Bilgi sahibi olan fakat pedagojik bir bakış açısına sahip olmayan öğretmenin bilgi aktarıcı rolünü bırakarak öğrencilerini merkeze alıp onların bilgiyi keşfetmelerini sağlayacak öğrenme sürecini tasarımları mümkün değildir. Son zamanlarda gelişmiş ülkelerde **öğretmenin de öğrenen ortağı olduğu etkileşimli öğrenme süreçleri** konuşulurken, ülkemizde hâlâ bilgi birikimine sahip değişik fakülte mezunlarının -pedagojik bir bakış kazanmadan- iyi öğretmenlik yapacaklarını söylemeleri, işin önemini bilmediklerinin veya eğitimi herkesin yapabileceğine dair bir ön kabul olduğununun açık bir göstergesidir. Eğitim lideri ve uygulayıcısı olan öğretmenlerin okullarda planlayıp gerçekleştirdikleri eğitim süreçlerinin içerik ve nitelikleri şu şekilde farklılık gösterir:

Öğretme süreci: öğretmen - bilgi - aktarma (öğretmen merkezli - öğrenci pasif),

Öğrenme süreci: öğrenci - bilgi - ulaşma (öğretmen rehberlikli - öğrenci etkin),

Etkileşimli etkin öğrenme süreci: öğretmen+öğrenci-bilgi-keşfetme, farkına varma (öğretmen öğrenen ortağı ve rehber - öğrenci etkin).

Eğitimin amacı, bireyleri yaşama hazırlamaktır. Okulda kazandırılan bilgilerin, yaşam sorunlarına transferi sağlanmadıkça, o okul görevini yapmıyor demektir. Bütün derslerde konular işlenirken öğrencilerde her şeyde usa vurma alışkanlığı kazandırmanın yararı açık bir şekilde ortadadır. **Haç**

ders olursa olsun konuların hayata transferi gözden irak tutulursa, okulun hayattan kopuk birtakım çalışmalar yapmaktan öte gidemediği gerçeği ortaya çıkar (Altın, 2007, 17).

Öğrencileri süreçte etkin kılarak onların lokomotif becerileri kazanmalarına ve geliştirmelerine fırsat verecek öğreşme süreçlerini tasarlayıp uygulayabilen öğretmenler, bildiğinin bilincinde olan ve birikimini günlük yaşamda kullanarak yaşam standardını artırabilen bireyler yetiştirebilirler. Eğitimin temel amacı da öğrencilerin buldukları sınıf seviyelerinin gerektirdiği bilgi ve becerileri kazanarak bir üst sınıfa, bir üst eğitim kurumuna ve en son olarak da gerçek hayata ve meslek yaşamına hazırlamaktır. Bilgi aktarılan ve sürekli bilgiye maruz kalan öğrencilerin bu edilgin konularıyla eğitimin yukarıda zikredilen amaçlarına uygun bir donanımla yetişmeleri mümkün değildir.

Aktif öğrenme ve öğreşme süreçlerinde öğrencilerin etkin katılımları sağlanarak onlarda üst düzey dilsel, zihinsel ve sosyal beceriler kazandırabilecek ortamlar oluşturulmalıdır. Bu şekilde öğrenci merkezli eğitimle lokomotif beceriler kazandırıldığında öğrenciler, öğretmenin aktaracağı bilginin sınırlarını aşacak ve öğretmenin hedeflediği bilgiden çok daha fazlasına ulaşabilecektir. Böylece, öğrenci kendisine sunulan sınırlı ve hazır bilgi yerine emek verip zaman ayırarak bilgiye bizzat ulaşacak ve o bilgi öğrenci için kalıcı ve kullanılabilir bilgi olacaktır. Şu hâlde öğrenciye hazır bilgiyi aktarmanın eğitsel değeri, öğrencinin etkin katılımı ile ulaştığı bilginin eğitsel değeri ve günlük yaşama katkısı bir değildir. Öğretmenin sınıfta sunacağı bilgi sınırlıdır buna karşın öğrencinin ulaşacağı bilgi ise sınırsızdır. Yeter ki öğrenciye bilgiye ulaşma yolları gösterilsin, bilgiye ulaşma yeterlekleri geliştirilsin ve en önemlisi de öğrencilerin birşeyler başarabileceğine dair bir inancın yeşermesine uygun bir ortam oluşturulsun.

Çağın gereklerine uygun donanımlı öğrenciler yetiştirerek meslek ve sosyal yaşama hazırlamada öğretmen niteliği büyük önem taşımaktadır. Başkan ve Aydın (2006), kaliteli öğretmen eğitimi verilmesi kadar öğretmen seçimine de önem verilmesinin gereğini şu şekilde belirtmektedirler: Öğretmen eğitiminde kalite sorunları ve istihdamda yaşanan güçlükler de göz önünde bulundurularak, her branş için alan bilgilerini de ölçmeye yönelik daha kapsamlı mesleki sınavların yapılması gerekli görülmektedir. Bu sınavları tamamlayıcı bir unsur olarak, öğretmen adaylarının canlı mesleki performanslarını sergiledikleri uygulama sınavları (örnek ders sunuları) yapılarak, söz konusu sınavlarda, üniversitelerden seçilen alan uzmanları jüri üyesi olarak görevlendirilebilir. Bu tür sınavlar yoluyla, adayların kişisel özellik ve becerilerinin (Türkçeyi doğru kullanma, alan diline sahip olma, iletişim becerileri vb.) öğretmenlik mesleğinin niteliğine uygun olup olmadığının da test edilmesi mümkün olacaktır (s.

41). Görüldüğü gibi nitelikli öğretmen yetiştirilmesi ve seçiminde alan bilgisi yanında Türkçeyi doğru kullanma, iletişim becerileri vb. yeterliklerle örnek ders anlatımlarını içeren uygulamaları (canlı mesleki performans) gerekli görülmektedir. O hâlde pedagojik formasyon eğitiminde öğretmen adaylarının bu nitelikleri kazanacak bir eğitim sürecine tabi tutulması gerekmektedir.

Günümüzde eğitim lideri olan öğretmenin öğrenci merkezli çağdaş eğitim verebilmesi için herşeyden evvel bilgi aktarma rolünü bırakarak çok uyaranlı öğrenme ortamları oluşturup gerçekleştirebilecek pedagojik bir alt yapıya sahip olması gerekir. Eğitim fakültelerinde ve özellikle de değişik fakülte mezunlarına öğretmenlik yolunu açan formasyon eğitiminde öğretmen adaylarına amaç ve anlama uygun eğitim liderliği yapabilecek pedagojik bir bakış açısı kazandırılması zorunludur.

Eğitim fakülteleri dışında herhangi bir fakülteden mezun olan öğretmen adaylarının verilecek eğitimlerle donanımlı bir şekilde yetiştirilmeleri için;

Lisans eğitimleri sürecinde de eğitime olan bakış açılarının değiştirilmesi, formasyon eğitiminin verimli olması için olumlu bir zemininin oluşturulması gerekir.

Lisans eğitimleri sürecinde 'Bilgili olan öğretir, önemli olan bilgidir.' algısının yerine, 'Bilgi gereklidir ama yeterli değildir.' anlayışı yerleşmiş olmalıdır. İyi bir eğitim lideri olmak için pedagojik bir yeterliğin ihtiyaç olarak görülmesi zorunludur.

Bilgi yerine birey odaklı büyük eğitim resmini tüm ayrıntılarıyla görmek için çağdaş dünyadaki öğretmen niteliğini iyi anlamak gerekir.

Eğitim fakültelerinde başarılı ve verimli bir süreç ilerletilebilmesi için eğitim verilecek grupların planlanmasına özen gösterilmelidir. Ders verecek öğretmen elemanlarının performansları ve öğretmen adaylarının süreci özümsemeleri için grupların üst üste, sıkıştırılmış bir şekilde oluşturulmaması gerekir.

Değişik fakültelerden mezun olan öğrencilerin ortaöğretimde istihdamı düşünülüyorsa bu fakültelerin tanımı ve öğretim programları yeniden düzenlenmeli; öğretmen olacak öğrencilere formasyon ile ilgili dersler lisans eğitimi sürecine yayılarak verilmelidir.

Kaynakça

- Altın, Celil (2007). Eğitimde Transfer (Aktarım) Sorunu. *Cumhuriyet Bilim ve Teknoloji Dergisi (Bilim Kültür ve Eğitim sayfası, 19 Ekim 2007)*, Sayı: 1074, s. 17.
- Atanur Başkan, Gülsün ve Aydın, Ayhan (2006). Türkiye'deki Öğretmen Yetiştirme Sistemine Karşılaştırmalı Bir Bakış. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 15(1)*, 35-42.
- Azar, Ali (2011). Türkiye'deki Öğretmen Eğitimi Üzerine Bir Söylem: Nitelik mi, Nicelik mi? *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi/Journal of Higher Education and Science, 1(1)*, 36-38.
- Duman, Tayyip (1991). *Türkiye'de Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirme (Tarihî Gelişimi)*. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.